

גידה ההיכל

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עט"ר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל זלב"ע ה"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נזה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נזה אחיעזר

רח' נחשונים 3 (מאחורי ביתנו 7-9), נזה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת קדושים כ"ח בניסן תשע"ט, גליון מס' 476

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת
7:00	8:02	8:35
6:45	8:00	8:37
ירושלים		

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נזה אחיעזר - בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

חידות לפרשת השבוע

1. הרביעי מהראשון בלשון הקודש הוא השני מהשני בארמית.

2. בלב הפרשה שמונים לפני שבעים.

תפיסת גנב או עבריין בשבת

[ויקרא יט, ג] וְאֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' א. במדרש חסרות ויתרות (בתי מדרשות ב, עמ' רסג): כל שבתותי שבתורה חסר וא"ו. למה, שכל מי שמקבל עולה של שבת, מעבירין ממנו טרחות ששת ימי בראשית.

שאלה: האם מותר בשבת ללכוד ולכלוא פורץ או עבריין בשעת העבירה.

בתשובה כתב יד לרבינו שרירא גאון. כן כתוב בתשובות הגאונים [מנטובה] סימן י' וכו'. מותר לחבוש אדם בבית הסוהר בשבת, בתשובה הנזכרת לרב שרירא גאון. - ותמנהו עליו שלכאורה כוונתו לתשובה הנ"ל בשבלי הלקט, והרי מפורש בה להיפך, שאין מכניסין לבית הסוהר בשבת.

התמיה מהכנסת המקושש למשמר

ובשבות יעקב (א, יד) במהלך דיונו להתיר לבית דין לגבות בשבת עדות כדי להתיר עגונה, כתב שהתיר לחבוש בשבת אחד שרצה לברוח ולעגן את אשתו, על אף דברי רב שרירא גאון הנ"ל שהביא הבית יוסף, שאין מכניסין לבית הסוהר בשבת, דמשום עיגונא מותר לדון בשבת, דהוי כשעת הסכנה. והקשה על הגאון דאף שאין עונשין שום עונש בשבת וי"ט מדאורייתא, וכמ"ש הרמב"ם (שבת כד, י) ובתשובת אמונת שמואל (למהרש"ק, נד). מכל מקום קשה איך אמר הגאון שאין מכניסין לבית הסוהר בשבת, הרי מצינו להדיא בקרא (במדבר טו, יז) ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים, ויניחו אותו במשמר, ודרשינן בסנהדרין (מא, א) המוצאים אותו מקושש, שהתרו בו ועדיין הוא מקושש, משמע פשטא דקרא שהניחו אותו מיד במשמר אף ביום השבת, כיון שעכ"פ אין עונשין אותו, רק לחבוש ולענוש אחר השבת. ומסיק 'אך' מי ימלא לבו לחלוק על דברי הגאון בלי ראיה ברורה, ואין משיבין את הארי וכו'. אך במקום צורך כי האי, ודאי אף הגאון מודה: - ובע"ה נדון בהמשך ביישוב קושיה זו.

האוסר להעניש רק אם יבוא לידי חילול שבת

מה שמציין השבות יעקב לדברי האמונת שמואל, בא בזה לחלוק על המגן אברהם (שלט, ג), שכתב: 'כתב הרמב"ם (ד, כד) אין עונשין בשבת, שאע"פ שהעונש מצות עשה, אין דוחה שבת. כיצד הרי שנתחייב מיתה או מלקות אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו, שנאמר (שמות לה, א) לא תבערו אש, וה"ה לשאר עונשין. וכתב המגיד משנה שמנא הרמב"ם במנין המצות ע"כ, ובאמת במנין המצות (לאין שכב) משמע דוקא בדבר שיש בו חילול שבת אסור מדאורייתא. [ויל ספר המצוות לרמב"ם: שהוירנו מענוש הגדרים על החוטאים ולהעביר הדין ביום השבת. והוא אמרו (ר"פ ויקהל)

איסור תפיסת מי שנתחייב עונש

בהשקפה ראשונה נראה שנידון שאלתנו מבואר לאיסור ברמ"א, שהוסיף על פסק השו"ע (א"ח שלט, ד) אין דנין [בשבת], הגה, ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש, כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקות דהוי בכלל דין. ואם יברח, אין עלינו כלום. ומקורו מהשבלי הלקט¹ (השלם, ס) שהעתיק הבית יוסף (או"ח סוף רסג): שאלה לרב שרירא גאון, מי שעבר עבירה בשבת או בחול, ולא [נזכר] [ניכר]² אלא בשבת, ומתייראין [ממנו] שמא יברח למוצאי שבת, יכניסוהו לבית הסוהר [עד מוצאי שבת וילקוהו]³ או ילקוהו בשבת, והשיב אין מלקין ואין מכניסין לבית הסוהר ביום טוב, וכל שכן בשבת, דהני מילי דינא אינון, ואין דנין ביום טוב ושבת (ביצה לו, ב), ואם ברח אין עלינו כלום.

האיסור על בית דין או גם לאדם פרטי

בחוט שני (להגר"י קרליץ, פסח, קובץ עניינים, שבת י) מובא: דנו הת"ח בשיעור של רבינו, אם מותר לתפוס גנב בשבת ולסגורו בבית עד מוצאי שבת שיביאו משטרה, באופן שמותר למוסרו שם. מדין שאין תופסין להכניס לבית הסוהר. והספק בזה דאפשר דדברי הרמ"א הוא כאשר הבית דין עושה זה המעשה או בפקודתם, והבית דין היינו מי שבידו להעניש. ועל זה נאמר שלא יפעל פעולה המביאה לידי ביצוע הדין או בשליחותם. ואם יברח אין עלינו כלום. אבל אדם פרטי העושה כן כדי שיקבל הגנב את עונשו, אפשר שאינו בכלל עשיית דין. אמנם אפשר דלפי מש"כ החינוך (קיד), דהטעם דאין עושין דין בשבת, שימצאו הכל מנוחה ביום זה אף החוטאים, י"ל דגם לאדם פרטי אין לעער הגנב. - הבינו כנ"ל, שאסור ללכוד גנב. אלא שנסתפקו שמא האיסור הוא רק על הבית דין ובאי כחו. או ששורש האיסור הוא מדיני מנוחה בשבת, וגם לאדם פרטי אסור לשלול מנוחת הגנב. והאחרונים האריכו בזה, ונברר בס"ד רק מעט מדבריהם.

המתיר הכנסת אדם לבית הסוהר בשבת

אמנם בכנסת הגדולה (הגהות ב"י או"ח שלט) הביא בשם תשובת רב שרירא להיפך, שמותר לאסור בבית סוהר בשבת, וזה לשונו: אסור להלקות בשבת, כך מצאתי

1. והודפסה גם בתשובות גאוני מזרח ומערב (קמו). וע"ע בתשובה"ג שער תשובה (קפב).

2. לענ"ד כן צריך להגיה, כפי שנדפס בתשובות גאוני מזרח ומערב (קמו) שם הובאה תשובה זו [בתוספת מועטה]. וכן היא בתשובות [רב פלסוף] הגאון החולק המובאת להלן בדברינו. - ובמשפטים לישראל (ג), פירש 'נזכר' (הוראה להעיד), והוא דחוק. ובא"י הים על תשובה"ג שעת (קפב, ד"ה כי ע"כ), אף שבשתי נוסחי תשובות הגאונים שלפניו נדפס 'ניכר', העדיף לחלוק ולגרוס בתשובת רב שרירא 'נזכר'. ופירש 'שכבר חייבוהו בדין לענוש אותו מלקות וכדומה, ושלחו הדיינים מלבקש אחריו, ונזכרו בשבת'. ויבאר לקמן שהוא דחוק. והציץ אליעזר המובא לקמן נדחק לפרש גירסת 'נזכר'. ובמהדורות הטור החדשות לא הבחינו בכל זה, ולא הגיהו או העירו.

3. הושלם ע"פ שבלי הלקט השלם [שמכתי' שלו העתיק הב"י] ותשובות גאוני מ"מ הנ"ל. - אגב, השבלי הלקט שם הביא תחילה תשובת רב כהן שפסק שיש להלקות בשבת מאן דעבר עבירה, כדי לנקות אותו מעון. ותמנה עליו שאם אסור לדון דיני ממונות ק"ו למלקות. והביא לראיה את התשובה שלפנינו. - וראיתי באוצר הגאונים (עירובין תשובה כו) שהק"ף למחיקה תיבת בשבתא. ופשוט שכן צ"ל, ולא התיר הגאון להלקות בשבת, אלא הורה להלקות בחול כדי לפוטרו מעונש מיתה.

לא תבערו אש וכו' ביום השבת. ירצה בזה שלא תשרוף מי שנתחייב שריפה, והוא הדין לשאר מיתות]. וכן משמע בגמ' שבת (ק, א) גבי הבערה ע"ש. ואפשר בדמלקות נמי איכא חילול שבת, כגון שעושה חבורה, וצ"ע. ואפשר דמרבוי דקרא דבכל מושבותיכם נפקא לן, שאין דנין כלל. וצריך עיון בסנהדרין (לה, ב) [אלא אמר רבא: תנא מושבות קשיא ליה. מושבות מה תלמוד לומר. מכדי שבת חובת הגוף היא, וחובת הגוף נהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, מושבות, דכתב רחמנא למה לי. משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד, לפי שנאמר כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, שומע אני בין בחול בין בשבת, והא מה אני מקיים מחלליה מות יומת, בשאר מלאכות, חוץ ממיתת בית דין. או אינו אלא אפילו מיתת בית דין. ומה אני מקיים והומת, בחול אבל לא בשבת. או אינו אלא אפילו בשבת. תלמוד לומר לא תבערו אש בכל מושבותיכם, ולהלן הוא אומר והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם, מה מושבות האמור להלן, בית דין, אף מושבות האמור כאן, בית דין. ואמר רחמנא לא תבערו אש בכל משבותיכם]. משמע דוקא בדבר שיש בו חילול שבת, וכן משמע בתוס' שם. - הרי שנסתפק המגן אברהם אם אסור להעניש בלי חילול שבת.

האוסר להעניש מפני איסור דין בשבת

אבל בשו"ת אמונת שמואל (הנ"ל) הוכיח⁴ שכוונת הרמב"ם שהתורה אסרה לשפוט שום עונש, ולא מטעם נטילת נשמה, כמו שכתב המגיד משנה (שם) בצינו לספר המצוות, אלא מטעם שיש איסור לענוש בשבת, כמו שדרשו בסנהדרין (לה, ב), והבערה לאו דוקא, וחדא מעונשים נקט, והוא הדין גלות ומלקות דנכלל בכלל והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם (במדבר לה, כט), כיון שהכל ילפינן בגזירה שוה, או דעומדת במקום מיתה בעונש, וק"ל. ומ"ש הכותב ובסנהדרין מוכח בהדיא כו', הוא שקר מוחלט. גם בירושלמי דסנהדרין (פ"א אחד דיני ממונות) [מוכח] דשום עונש אין דנין בשבת, וזה לשונו (הלכה ה): ריש לקיש בעי, וידונו אותו בשבת ויגמרו דינו בשבת וייהרג בשבת, מה אם עבודה שדוחה שבת רציחת מצוה דוחה אותה, שנאמר (שמות כא, יד) מעם מזבחי תקחנו למות, שבת וכו'. ר' לא בשם ר' ינאי, מיכן לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת, מאי טעמא נאמר כאן בכל מושבותיכם, ונאמר להלן והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם, מה להלן בבית דין הכתוב מדבר אף כאן בבית דין הכתוב מדבר. וציינו בעל באר היטב (שלט, א) - וכן הביא את הירושלמי האליה רבה (שלט, ב), והביא את דברי החינוך (קיד) הנ"ל, שטעם האיסור, שרצה השי"ת לכבד יום זה שימצאו בו מנוחה הכל גם החוטאים והחייבים, משל למלך גדול שקרא בני המדינה יום אחד לסעודה וכו'. - הרי שפשוט לבעל אמונת שמואל ולאליה רבה שאסור לדון ולענוש בשבת אף בלי איסורי שבת.

לחבוש פושט רגל בורח

והשבות יעקב מציין שהגאון רבי דוד אופנהיים בספרו נשאל דוד כת"י דן אם מותר לחבוש פושט רגל בורח. ובדורנו זכינו לאורו, ומצאתי שהאר"ק בזה בתשובה (אר"ח, י, עמ"כא), וכתב שלכאורה יש יסוד לדברי האוסרים מדברי רב שרירא גאון שהביא הבית יוסף, ופסקו הרמ"א כמובא לעיל. אולם כתב לחלק, דודאי לענוש על מה שכבר עבר אין עונשין בשבת עד ימות החול, ואם יברח אין עלינו כלום. משא"כ היכא דאיכא צד לאפרושי מאיסורא, ולהציל רבים מהפסד ממון אם יברח, מותר לתפסו בשבת. במקום פסידא כי האי לא העמידו דבריהם, וכדאמרין במועד קטן (יא, א) ובעבודה זרה (יג, א) כותב ומעלה בערכאותיהם מפני שהוא כמציל מידם. וכתב בהגהת אשר"י (פ"ב דמ"ק, יח) בשם אור זרוע דאף בשבת דינא הכי. ובשבת (ק, א) ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעי' נה, יג), חפצין אסורים וחפצי שמים מותרים, ועת לעשות לה' בפריעת בעל חוב מצוה, ומצוה שבאה לידך אל תחמיצנה.

ההיתר לחבוש לצורך מצוה

ועל פי זה תירץ הנשאל דוד את הסתירה בדברי רב שרירא גאון שהבאנו לעיל, שהכנסת הגדולה הביא בשמו שמותר לחבוש אדם בבית הסוהר בשבת, והוא לכאורה כסותר להדיא לדבריו שהובאו בבית יוסף הנ"ל בשם שבלי הלקט, שאין להכניס לבית הסוהר בשבת. וכדי שלא יהיו דבריו סותרים זה את זה צריכין להגיה ולשבש הספרים [כמו שהציע במראה הנגה (להר"א אשכנזי אב"ד איזמיר, רמב"ם שבת כג, יד) להגיה, דבמקום מותר לחבוש וכו', צ"ל אסור לחבוש אדם וכו', או להוסיף תיבת אם מותר לחבוש וכו', בתשובה הנזכרת לרב שרירא גאון. וכלומר דשם כתב דאסור, ע"ש]. איברא לפמש"כ לחלק בין היכא דאיכא צד אפרושי מאיסורא, דלהציל רבים מהפסד ממון מותר לתפסו, יש לקיים דברי שניהם. וסמך לדבר מפשטא דקרא גבי מקושש, דכתיב וימצאו איש מקושש וגו' ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו, הרי שתפסו

אותו בשבת. והתם נמי אפרושי מאיסורא הוי כמ"ש התוס' להדיא במס' בבא בתרא (קט"ז, ב ד"ה אפי' קטנה) דאמרין במדרש מקושש לשם שמים נתכוין, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עלינו שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחוייבים במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים עכ"ל. ואפשר שסברו שכיון שהיו ודאי לאפרושי מאיסורא, והצלה מצויה לרבים, פשוט שמותר לתפסו כתופס לבעל חוב במקום שחייב לאחרים.

הסובר שאף הירושלמי אינו אוסר אלא המתת בית דין

אבל החיד"א בברכי יוסף (שם) חולק, ודעתו שאין ראה מהירושלמי כלל, דהגם שבספר החינוך שהביא האליה רבה הביאו בהמשך לדברי הבבלי (יבמות ו, ב) והמכילתא (ויקהל) האוסרים ביצוע מיתת בית דין בשבת, אין כוונתו לומר שהירושלמי מוסיף עליהם איסור על כל ענישה, אלא אף הירושלמי קאי על רציחה, וילף מלא תבערו אש בכל מושבותיכם, דבית דין לא ישרפו. ומה שאמר ר' אילא שלא יהיו דנין בשבת, פירושו ארבע מיתות. והרי החינוך לא הזכיר אלא מיתות בית דין. ואם האליה רבה רצה לדון לאסור כל עונש מהטעם שנתן הרב החינוך שרצה ה' שיהיה יום מנוחה גם לחייבים, אינו מוכרע. ובשילחי ביצה בירושלמי (ה"ב) אינו מביא את ר' אילא, הרי שמה שאין דנין דיני ממונות הוא מדרבנן. והלאו של לא תבערו הוא לדיני מיתות. אלא דיש לומר שמלקות עומד במקום מיתה כמ"ש האחרונים, ודוק.

מלקות אסור מדאורייתא ומכת מדרבנן

ובהערותיו ברית עולם לספר חסידים (תט) מאריך החיד"א מאוד בדברי המהרש"ם (אר"ח, ח) האוסר לנדות ולהחרים בשבת, כיון שאין עונשין בשבת. וכתב דלכאורה לדעת הרמב"ם האיסור להלקות בשבת הוא מדאורייתא, שכתב 'שנאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם וכו' והוא הדין לשאר עונשין', משמע דהכתוב אסר שרפה בשבת, והוא הדין לשאר עונשין מדאורייתא. וכן מוכח מהסמ"ג (לאוין, טז) שכתב כדברי הרמב"ם. אבל מדברי רב שרירא גאון בתשובה (הנ"ל) מוכח דאינו בכלל לא תבערו אש, אלא הוא מדרבנן, שכתב וז"ל 'אין מלקין ב"ט וכו' כל שכן בשבת, דהני מילי דינא ניהו ותנן וכו' לא דנין וכו'. הרי שסבר רב שרירא גאון דאין מלקין הוי בכלל גזרת לא דנין, והוי מדרבנן. ולפום ריהטא הוי הפך הרמב"ם והסמ"ג. ואפשר לעשות שלום ביניהם, דמה שכתב הרמב"ם דאין מלקין היינו במלקות גמור, שהיו מלקין בפני הסמוכים, והוא במקום מיתה. ולכן אסור מדאורייתא, דהוזהרנו במיתת בית דין וה"ה מלקות, וזוהי מודה גם הגאון. אמנם הגאון על מלקות שנוהגים בזמן הזה נשאל אם מלקין בשבת, ואלו המלקות רמז בעלמא הם, ולא במקום מיתה עומד, ולכן אסור רק מדרבנן מצד דאין דנין. [ראה מש"כ בזה הפרי מגדים בריש פתיחתו להלכות שבת].

רב כהן גאון יסבור שמותר להלקות בשבת

והביא החיד"א מהשבלי הלקט (שם) שכתב, מצאתי בשם רב כהן גאון ז"ל מאן דעבר עבירה בשבתא מלקינן ליה בשבתא, דמלקות במקום מיתה עומדת וכד מלקינן ליה מכפר ליה, דתנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן, וכתב ונקלה וכו'. וכיון דמכפר ליה מלקינן ליה דלינקי מעון דיליה. ונראה בעיני שהדבר צ"ע, שהרי מלקות במקום מיתה עומדת והאין נדנינו בשבת, ואם אסור לדון דיני ממונות ק"ו לדון דיני נפשות עכ"ל. ונראה דהרב שבלי הלקט לא הקשה על רב כהן גאון דמוכח דמיירי במלקות ב"ד סמוכים, דאזהרה שמענו מקרא דלא תבערו אש, שלא לדון בד' מיתות בשבת וה"ה למלקות כמ"ש הרמב"ם. דיסביר הגאון דאינו אסור אלא לדון ד' מיתות ולא מלקות, וכמ"ש הרב מגן אברהם. אמנם קשיא ליה איך נדון בשבת שהרי אין דנין. ואפשר דס"ל לרב כהן גאון דגזרת אין דנין היינו משום שמא יכתוב, ובמלקות דליכא צורך לכתיבה שרי, אמנם רב שרירא גאון סבר דכי גזרו אין דנין לא פלוג רבנן.

הגאון אסר רק מדרבנן לחבוש בבית הסוהר

והביא החיד"א שהשבות יעקב (הנ"ל) הקשה שמצאנו להדיא בקרא (במדבר טו, לז) ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים, ויניחו אותו במשמר, משמע פשטא דקרא שהניחו אותו במשמר אף ביום השבת. ומדבריו נראה שהגאון סבר דאין מלקין מדאורייתא, אבל דברי הגאון מוכיחים דעל מלקות וחבישה אתי עלה מאין דנין, דהני מילי כלהו דינא אינון, וא"כ אתי מכח גזרה דרבנן. ואם כן אין קושיא מקרא דהוי דאורייתא. ועוד הרי [האבן עזרא] ורבינו בחיי כתבו, ויקריבו אותו ליל מוצאי שבת ע"ש.

4. הרואה בתשובת אמונת שמואל ראה שהשאלה הגדולה בסימן הקודם (נג) ודברי השואל שבסימנים שלאחריה (נד-נה) הם לשון קדשו של המגן אברהם שהעתיק בסיום מכתבו, שלש תמיהות המופיעים בחיבורו (יא, א, שלט, ג, תמה, א), ושלחם לבעל האמונת שמואל. ונראה שלאור תשובת האמונת שמואל, שינה המגן אברהם מעט וכתב 'ואפשר דמריבויא דקרא דבכל מושבותיכם נפקא שאין דנין כלל'.
5. וכן כתב באבני נזר (אר"ח א, מז) המובא להלן, הביא ביסודי ישרון (ג, שח).

הסובר שלירושלמי הדין עצמו נחשב כעונש ואסור

גם בשו"ת אבני נזר (או"ח, מו) שהאריך בדין אם חכם מותר לנדות לכבודו בשבת⁶, הביא בתוך דבריו גם כן שהרמב"ם בס' המצוות (לאין שכב הנ"ל) הביא את הירושלמי (סנהדרין הנ"ל) בשם ר' אלעאי בשם ר' ינאי אומר מכאן לבתי דינים שלא יהיו דנין בשבת. וכתב שמדברי הרמב"ם מבואר שהענישה בשבת היא איסור בפני עצמו אף אם אינו עושה מלאכה. וכן משמע מדברי בחיבורו הגדול (שבת כד, י) אין עונשין בשבת, אף על פי שהעונש מצות עשה אינו דוחה שבת. כיצד הרי שנתחייב בב"ד מלקות או מיתה וכו', והוא הדין לשאר עונשין. הרי שאף המלקות בכלל איסור תורה זה אף שאין בו מלאכה. והוכיח שדעת הרמב"ם ז"ל שהעונש בעצמותו לא תעשה בשבת. ולכן הביא הרמב"ם בס' המצוות דברי הירושלמי דילפינן מזה גם כן שאין דנין בשבת. וכתב שדרשה זו הובאה בבבלי (סנהדרין לה, ב הנ"ל) שאסור להרוג חייבי מיתות בית דין בשבת. אולם הרמב"ם העתיק דברי הירושלמי ללמד שהדין עצמו בשבת אסור. ובבבלי משמע שאין האיסור רק הריגה, והדין בשבת אסור משום דאם כן אתה מענה דינו. ונראה דהרמב"ם הביא זאת רק לרא"י שהאיסור מצד העונש לא מצד המלאכה לבד. מיהו תלמודא דידן סובר דהדין בעצמו מותר בשבת, רק העונש בפועל אסור. והירושלמי סובר דהדין גופי' גם כן חשיב עונש. [וראה עוד בשו"ת אבני נזר (או"ח, רכ"ח)].

מאסר לשם הבאה לדין מותר

ובציץ אליעזר (יט, כח) רצה לתרץ לפי מה שמדייק מלשון הרמ"א מ"י שנתחייב איזה עונש, שדוקא במי שנתחייב כבר עונש, והתפסה בבית הסוהר היא כדי שלא יברח לפני קיום העונש. דמכיון שהמאסר בא כבר לשם קיום העונש, נקרא זה דין ואסור בשבת. משא"כ מאסר הבא לפני בירור דינו, ולשם שמירה עליו כדי להביאו לדין, יש לומר שלא נקרא דין, ומותר בשבת. וא"כ אצל המקושש, הרי עוד לא נתברר דינו, והמאסר לא היה לקיום עונש, כי אם לשם שמירה עליו כדי להביאו אח"כ לדין, ולכן הותר להניחו במשמר ביום השבת.

מלשון רב שרירא מוכח שאף לשם הבאה לדין אסור

אולם דחה חילוק זה, שמלשוננו של רב שרירא גאון, משמע בהדיא שסובר שאפילו לחבוש לפני שנתברר דינו לשם שמירה עליו עד הוצאת פסק דין ג"כ אסור, דהרי מתברר משם שהשאלה שבאה לפנינו בזה היתה על שני אופנים: (א) על מי שעבר עבירה בחול ולא נזכר אלא בשבת. (ב) על מי שעבר עבירה בשבת גופא. וא"כ בשלמא על מי שעבר בחול אפשר לפרש שכבר פסקו דינו בחול, וזה שכתוב "ולא נזכר אלא בשבת", הכוונה שלא נזכר לעונשו, אבל על מי שעבר עבירה בשבת, הרי עדיין לא פסקו דינו, כי אין דנין בשבת. [אולם לעיל כתבתי להגיה 'ניכר' במקום 'שנוכר'. ובטל דיוקן]. וא"כ בודאי דשאלת המאסר היתה כדי לשמור עליו עד שיפסקו דינו, ובכל זאת השיב רב שרירא גאון לאיסור, וא"כ מבורר בהדיא בדבריו שאיסור המאסר בשבת הוא גם כדי לשמור עד פסק דינו, וחוזרת קושיית השבות יעקב למקומה, הרי הכניסו את המקושש למאסר בשבת.

דין אסור שמא יכתוב פסק, ולא במאסר כדי להעמיד לדין

אלא שהעיר הציץ אליעזר, שהשבות יעקב עצמו שחילק כך, בניגוד לדברי רב שרירא והרמ"א, כותב ומה שכתב [בתשובת רב שרירא] דהוי דינא ואין דנין ביו"ט ושבת. הא עיקר דינא דאסור בשבת וי"ט הוא רק גזירת חכמים שמא יכתוב פסק דין. וזה אפשר לא שייך בחבישה בעלמא עד שיצא דינו אחר שבת. וכן ראיתי שהאריך מחותני המפורסם מהר"ר דוד אופנהיים בתשובה בספרו נשאל דוד יע"ש. אך מי ימלא לבו לחלוק על דברי הגאון בלי ראיה ברורה. - ודחאו הציץ אליעזר שאי אפשר לומר שבמאסר שלא יברח לא שייך גזירת חכמים שמא יכתוב, דלא יתכן שלא יזדקקו לכתיבה על כך הן מהממונים המצווים למוציא לפועל, והן מהמוציא לפועל בעצמו, כפי שענינו הראות בכל שלטון מסודר. וא"כ שייך בזה שפיר בשבת גזירת חכמים שמא יכתוב.

הבדל בין מעצר למאסר בית

כתב הציץ אליעזר שאולי יש מקום לחילוק הנ"ל, היכי שהמדובר במאסר בית בלבד, ולומר, דלאסור בן אדם במאסר בית, דהיינו להעמיד שומרים מסביב לבית, וכדומה, לא זקוקים לכתיבה, וממילא מותר זה אפילו בשבת דלא שייך בכה"ג הגזרה דשמא יכתוב. ואם כן נפרש "ויניחוהו במשמר", שהעמידו שומרים לשמור במקום שנמצא, אבל לא הכניסוהו בבית משמר קבוע. והביא שכ"כ בערוך השלחן (ש"ט, יב) שחילק "דמיהו בדבר עבירה יכולים לשומרו בבית שלא יברח". ואולי הוציא באמת הערוה"ש את פשיטתו לחלק בכזאת בין לשומרו בבית הסוהר שאסור לבין לשומרו בבית דמותר, כדי שלא תקשי

מהמקרא מפורש הנ"ל גבי מקושש עצים. - וכן כתב בהדרש והעיון (שלח, קמו) בשם כרם שלמה (לרבי שלמה האאס, או"ח שלח) שרק הכנסה לבית הסוהר אסורה אבל שימת משמר עליו במקומו מותרת. והוסיף הדרש והעיון, שבזה מדוקדק הלשון 'ויניחוהו' במשמר. ולא בלשון 'שימה' או 'נתינה', שהיא לבית סוהר, אלא שהניחוהו במקומו תחת משמר.

נידון שאלת רב שרירא מהו

אך מה שפשוט לציץ אליעזר שהגאון אסר אפילו לחבוש לפני שנתברר דינו, מהדיוק בשאלת הגאון מ'י שעבר עבירה בשבת או בחול', והרי מי שעבר עבירה בשבת, עדיין לא פסקו דינו, כי אין דנין בשבת. כמדומה שנידון הגאון שונה, שהרי מעיון בנוסח השאלה שמציב את הספק 'ומתייראין שמא יברח למוצאי שבת, יכניסוהו לבית הסוהר [עד מוצאי שבת וילקוהו] או ילקוהו בשבת'. הנה השאלה כפי שהיא בבית יוסף [ללא ההשלמה שהשלמתי על פי מקורותיו] היא אם מותר להכניס למאסר או להלקות בשבת, כשיש חשש שהעברין ימלט. ולפי ההשלמה והגהתי 'ניכר' במקום 'נזכר', השאלה היא, שניכר בשבת עברין המחוייב מלקות, ועלול לברוח. ונסתפק אם עדיף להלקות בשבת, או לאוסרו ולהלקותו במוצאי שבת.

מטרת המאסר מהי

עניין המלקות שהלקו את העברין בימי רב שרירא, ודאי אינו ל"ט מלקות, כמו שהבאתי לעיל בשם החיד"א והאבני נזר, א"כ ברור שהכוונה למלקות למיגדר מילתא. וכנראה המדובר בעברין שכדי להלקותו אין צורך בגביית עדויות, כגון שעשה כן בפני הקהל וכדומה. וכנראה לא עלה על דעת השואל שיש בעצם הטלת חיוב המלקות דין. אלא שהבין שביצוע העונש נחשב דין בשבת, ונסתפק רק אולי בכל זאת למיגדר מילתא מותר להלקותו בשבת. או שיש חשש איסור בהלקאה, ועדיף להכניסו למאסר, ולהלקותו במוצאי שבת.

הגאון המתיר מאסר בשבת

ובתשובות הגאונים שערי תשובה (קפב) הביא תשובת גאון (ובאי הים שם הביא שבכת"י אחר - והוא הנדפס בהלכות פסוקות מן הגאונים, קלה - יחסה לרב פלסטי) להתיר לאסור בשבת עובר עבירה, וז"ל: ושאלתם אדם שעבר עבירה וניכר בשבת או ביו"ט, ומתיראין [שאינו יניחוהו עד] למוצאי שבת, שמא יברח ויתלה עצמו ביד גוי, מהו להכניסו לבית הסוהר או להלקותו בשבת או ביו"ט. ודאי יכניסוהו לבית הסוהר, ואל ילקו אותו בשבת או ביו"ט מפני חילול, ויש דברים במלקות שיש בהם חילול. ואל תחושו להכניסו לבית הסוהר, שלא יהיה צואר הדיינים תחת צוארו, ומותר. - מהדמיון המוחלט של השאלה בשתי התשובות, נראה בעליל שתשובה זו היתה לעיני רב שרירא, וכתב תשובתו נגדה, ולעומת מ"ש רב פלסטי (או גאון ששמו אינו ידוע) 'שלא יהיה צואר הדיינים תחת צוארו', סיים רב שרירא 'ואם ברח אין עלינו כלום'. ומסיבה זו למרות שלפניו לא נשאלה האלה לענין יו"ט, נקט 'ביום טוב, וכל שכן בשבת', שהרי המתיר לאסור העברין התיר בשניהם. - לדעת הגאון המתיר, השארת העברין ללא עונש למיגדר מילתא, היא חטא חמור, וכלשוננו 'ואל תחושו להכניסו לבית הסוהר, שלא יהיה צואר הדיינים תחת צוארו', ומסיבה זו התיר את השבות של אין דנים, אלא שכיון שבמלקות יוכלו לעבור על איסורי תורה, כחבלות. הורה להכניסו לבית הסוהר עד מוצאי שבת או יו"ט.

לרב שרירא גזירת אין דנין אף אם נמנע מלהעניש עברין

אולם לדעת רב שרירא מכיון שגזרו חז"ל שאין דנין, הרי השארת העברין ללא עונש, אינה על אחריותו, ואין לדיינים או לקהל להלקותו בשבת, ואף לא לאסרו בשבת כדי לבצע העונש אחר השבת, דהני מילי דינא אינו, ואין דנין ביום טוב ושבת (ביצה לו, ב), ואם ברח אין עלינו כלום. - כלומר לדעתו כל העיסוק בביצוע העונש נחשב כדין. שברור שדין פירושו דיון בפרטי המעשה, וקביעת אשמת הנידון ועונשו, ואף ביצוע העונש קרוי 'עשיית דין'.

תפיסת גנב או עברין אינה דין ומותרת

ולדברינו, שמה שאסר רב שרירא הוא מאסר לצורך עונש מלקות במוצאי שבת, הוא מטעם שנחשב כחלק מביצוע העונש. ולכן נכלל בגזרת אין דנין. אם כן מניין לנו לחדש שתפיסת אדם עברין או גנב כדי למנוע ממנו לבצע זממו, או כדי לדנו אחר כך קרייה דין. והרי עדיין אינו מתחיל לדנו. ומניין לנו לחדש גזירה 'שמא יכתוב, דלא יתכן שלא יזדקקו לכתיבה על כך, הן מהממונים המצווים למוציא לפועל, והן מהמוציא לפועל בעצמו, כפי שענינו הראות בכל שלטון מסודר'. כלשון הציץ אליעזר. הרי מטעם זה יש לאסור הוצאת מצרכים ממחסן, ובפרט אם בחול מנהלים בו רישום מלא. והרי התירו לחנוני לתת מוצרים מחנותו בשבת וי"ט, ולא גזרו שמא יכתוב כדרכו בחול. וא"כ

6. המעיין בתשובה זו ובדברי המנחת חינוך (מצוה קיד), יראה שהאריך וביטל כל דברי המנחת חינוך בלי להזכירו. וכן קיבלתי מרבותי הגר"ש שניאורסון והגר"נ לובאט'ל זצ"ל בשם תלמידו הגאון מקא"י גלוב ה"ד, שהאבני נזר בהרבה מקומות נהג כן, שלא רצה להביאו בשמו מאיזה טעם, ואכמ"ל.

שפיר צדק השבות יעקב בחילוקו להתיר 'בחבישה בעלמא עד שיצא דינו אחר שבת'. ואין כל סתירה מפסק זה לדברי הרמ"א 'אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין. ואם יברח, אין עלינו כלום'.

הראיה מדבי ריש גלותא ואבא בר מרתא

בציץ אליעזר שם הביא משו"ת חיים ביד להגר"ח פאלאגי ז"ל (י"ד, צ) שדעתו נוטה להכריע להלכה כהסוברים דמותר לחבוש אדם בבית הסוהר בשבת שלא יברח, ומביא בשם מהר"י דאנון שהוסיף להביא ראיה להתיר ממ"ש בס' האגודה שכתב להביא ראיה דאדם שיש לו ואינו משלם דחובשין אותו, מדברי הגמ' בשבת (קכ"א, ב) מדאמרין אבא בר מרתא הוה מסקי ביה זוזי בי ר"ג מצערי ליה, הרי דלדעת האגודה שהוא מפרש הוה מצערי ליה שהיו חובשים בבית האסורים, נראה דאפי' בשבת מותר [דהעובדא שם ה' בשבת]. דאם לפי האמת הוא אסור, לא הוה שתיק תלמודא לומר שעשו דבי ריש גלותא שלא מן הדין כדי שלא נלמד היתר, ואדרבא מדאמרו צורבא מדרבנן הוא כד אמר להם דין מדיני שבת ושבוקהו בעבור כבוד התורה, שמע מינה דכדין עבדי ע"ש.

אך הציץ אליעזר כתב לדון לדחות ראיה זו בתרת, ראשית והוא העיקר, אין שום הכרח דהאגודה היה מפרש הביאור של "קא מצערי ליה" שחבשוהו בבית הסוהר, ויש שפיר לומר דגם האגודה ביאר הפירוש של דקא מצערי ליה דר"ל

בגופו, כמו שניתן לפרש בפשוטו. וראייתו של האגודה מזה הוא רק מפני דכשם שמצינו שמותר עבור אי תשלום חוב לצערו בגופו, א"כ ה"ה דמותר בעלמא גם לחובשו, שזה ג"כ גדר של צערא דגופא, דהרי מקום הדין באגודה שם הוא על היתר חבישה עבור אי תשלום חוב, אם מותר לצערו בגופו עבור כך. וא"כ זוהי ראיית האגודה, דמכיון דכבר מצינו שמותר לצערו בגופו על כך, א"כ אנו למדים מזה ממילא דמותר גם לחובשו על כך, אבל אין המדובר על שבת ביחוד. - שנית, אין בכלל הכרח מסוגית הגמ' בשבת שם שתחילת ה"קא מצערי ליה" היה ג"כ בשבת. ויש לומר שבאמת תחילת הקא מצערי ליה היה עוד מלפני השבת. ורק מעובדת הרוקא שהיתה בשבת, כמסופר בגמ' שם, נוכחו לדעת שהוא צורבא מרבנן ושבוקהו לנפשיה. - אך לדברינו, שהבדל גדול יש בין מאסר לשם מתן עונש, לבין מאסר לתפיסת האדם. ואם נאמר שעניין גביית החוב דומה לעשיית דין, אם כן אפילו אם לא אסרוהו היה אסור להם לצערו בשבת, שזו עשיית דין. ואם אסרוהו יש מקום להוכיח שכל עשיית דין ע"י מאסר תהיה מותרת. ועל כרחק שפעולות לגביית החוב אינם כעשיית הדין. אם כן אם ציערוהו לכך בשבת, על כרחק שפעולות לגביית חוב לא נאסרו שאינם נחשבים לדין, ושפיר יש לדמות פעולת הצלת חוב, לפעולת תפיסת גנב, ששניהם אינם דין ומותרים בשבת.

זיו ההיכל - פקודת משה

ממרח רבינו הגה"צ גאב"ד נזה אחיעזר זצ"ל

ישראל, וע"כ חשבה התנא במתני' למצוה גדולה אשר פעולתה הולכת לפניו ותשתרע לאחר זמן, ושכרה כי אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקדן קיימת וכו', עכ"ל הנעימים. עיי"ש.

ובזה אשכנחא פתרא וטוב טעם למה השכר של כיבוד א"א למען יאריכון ימין על האדמה, כי עי"ז שהוא האדם מקיים מצות כאו"א ומראה בזה כי הוא מקבל מסורת האבות, וסר למשמעתם שהבוב"ה הוא אשר ברא את העולם ואת האנשים החיים עליה לטוב להם, וע"כ חייבים אנחנו לעבדו בלבב שלם וכו', ממילא מגיע לו מדה כנגד מדה, שעוד ינוב בשיבה ויארין ימים גם הוא, כדי שיוכל להנחיל מורשה זו לבניו אחריז ולדורות הבאים, וא"ש.

וזה מה שהזהירה אותנו תוה"ק, קדושים תהיו כי קדוש אני ה', ושמא תאמרו מה לנו יצורי חומר, לעבוד לאל עליון ולהדמות אליו בקדושה, ומה לנו כי נשווה אליו, לכן ממשיך ואומר איש אמו ואביו תיראו, שתקבלו עליכם מרות אב ואם, ושמע בני מוסר אבין ואל תטוש תורת אמך, והם אשר יגידו לכם, שאל אבין ויגדך זקנין ויאמרו לך, כי הקב"ה ברא את העולם להטיב לבביותו, והוא אשר הוציאנו מעבדות לחרות, וברא לנו מדינה ומספק כל צרכינו בכל הדורות, וע"כ חייבים אנחנו לעבדו ולקיים מצותיו, ואת שבתותי תשמורו, שהשבת גם הוא מעיד על בריאת העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ובוים השביעי שבת וינפש, וע"כ אם תקבלו מסורת אבות ממילא אני ה', תקבלו מלכותו ברצון, וק"ל.

קדושים תהיו כי קדוש אני ה', איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה'. א. לכאורה מה הקשר בין קדושים תהיו למצות כיבוד א"א ושבת, וכן מה הקשר בין שבת לכבוד א"א? שהפסוק מקשרם ביחד. ויל"פ בס"ד עפ"י מ"מ שראיתי בספר היקר **דרשו**

חיי אריה (דודו י"ב), שמעתיק דברי **העקרים** (מאמר ג' פכ"ו), שחשב עשרת הדברות לכללים כוללים בשני מינים מן המצות, חמשה בלוח אחד, מקיפים מצות שבין אדם למקום, וחמשה בלוח שני מקיפים מצות שבין אדם לחבירו, וע"ז אמר הרב הנ"ל, שגם כבוד את אבין ואת אמך, זו המצוה שייכת בין אלו ה' המצות הראשיות אשר תכליתן קבלת עול מלכות שמים, וכאשר הוכיח במשל, שהוא מן הידוע שאין המלך שבנה המדינה נגלה בכל יום לאנשיה, ואם יזכרו אנשי המדינה מדור ההוא שהוא בראת המלך, ואין הוציאם מעבדות לחירות ובנה את המדינה, הנה הבאים אחריהם שלא הרגישו בעבדות כלל, ולא ראו גבורת המלך וכניסתו שם להטיב עמם, יבואו למרוד בו, ולחשוב שהמדינה היתה שלהם תמיד, ושאיין להם מושל עליהם, ואין דרך לצאת מן הטעות הזאת רק בהיותם נכנעים אל האבות ומקבלים המוסר מהם, כי הם יודיעו את בניהם כי מלפנים עבדים היו, ושהמלך הוציאם לחרות ובנה את המדינה ועשה עמם הטובות, ולזה היה מן ההכרח כדי שלא תשתכח ממשלת המלך על המדינה שיכנעו בנים בכל דור ודור אל האבות ויהיו סרים למשמעתם, ובעבור זה יש עוד כונה מיוחדת לדיבור הזה החמישי, שהוא כבוד את אבין ואת אמך, שהוא כמזהיר על הקבלה ומסורת אבות, שזה עיקר גדול כולל כל הדתות שיהיה האדם נשמע לקבלת האבות וחכמי הדת, וע"כ מקום מצות כבוד אב ואם בין המצות העקריות, והושמה מצוה זו בין חמשה דברות הראשונות, עכ"ל העקרים. ומוסיף ע"ז בחיי אריה ז"ל, ולפי שכל כך גדולה וחשובה מצות כבוד אב ואם, היא המנחת ראש ופונה לדת אמת, מורשה קהלת יעקב מדור דור, היא המחזקת אמונת ה' תורתו בתוך עם

מעמד מכירת החמץ לגוי בערב פסח ע"י מורנו הגאב"ד שליט"א המכירה נערכת כמיטב המסורת כבר למעלה מ-60 שנה ע"י מורנו הרבנים מהר"צ ובנו מהר"מ זצוק"ל ויבל"ט מורנו הגאב"ד שליט"א עם אותו הגוי.

פתרון היחידה השבועית (מצורע):

- הפסוק ושחט וגו' (שפירק ד, ו) שבנגיע בתים כולו מופיע גם בנגיע אדם בתחילת הפרשה לבד מבי תחילת הראשונות.
- ענין חולין קין, ב במתני' כיוצא בו וכו' מטמאה טומאת אוכלין כו' טומאת נבילות עד שתמות כו', ועניינן בברייתא קכ"א, ב ועיכ"ם ששחט בהמה טהורה כו' של זמן שמפרכת מטמאה טומאת אוכלין וכשמתה הופכת לטומאת נבילה (אב הטומאה). © כל הזכויות שמורות למחבר

יחידה לפרשת השבוע
מחשבת ישראל כולל מופיע
גם בכתב כמו באודיו.

יחידה לפרשת השבוע
אחרי שהייתם ראשון
לשמוע נעשיתם אב
הטומאה.

מזל מביא וגדא יאה

הננו בזאת לשגר ברכותינו המאליפות למע"כ ידידנו היקרים

הרב ר' **אברהם שימל** שליט"א **חתן מרן הגאב"ד זצ"ל**

ובנו הגאון רבי **מנחם שימל** שליט"א **רב ביהמ"ד רמח"ד הר נוף ומו"צ בירושלים**

לרגל שמחת אירוסים הנכד-הבן **עב"ג בשעט"מ ובמז"ט**

יהי רצון שיזכו לדורות ישרים ומבורכים ולבנין עדי עד ויזכו לראות מכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

מתפללי ביהמ"ד מערכת "נוה ההיכל"

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיכון ר) טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

רוב כלי העבודה: פטישון, רתנת, דיסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכיו"ב חדש! מכשיר היתוך לקרמיקה! יעוץ וליווי מקצועי חינם!